

Nr 324

Av fru **Sjövall m. fl.**, om inrättande vid Stockholms universitet av laboraturer i cellfysiologi och fysiologisk kemi.

(Lika lydande med motion nr 251 i Första kammaren)

Inom Stockholms universitet har sedan 1939 Wenner-Grens institut för experimentell biologi, fysiologi och ämnesomsättningsforskning fungerat som kombinerad forsknings- och undervisningsinstitution. Institutet handhaver undervisningen i zoofysiologi för fil. kand.-, ämbets- och licentiatexamen. Därjämte bedrivs forskningsundervisning för högre studier inom en rad av biologiens grunddiscipliner, som ligger i gränsområdet mellan å ena sidan medicinen och å den andra kemien och fysiken. För att effektivt kunna fylla dessa uppgifter har institutet ända sedan sin tillkomst varit uppdelat på fem avdelningar: biofysik, cellfysiologi, fysiologisk kemi, utvecklingsfysiologi och ämnesomsättningsforskning. Enligt institutets år 1939 fastställda stadgar skulle var och en av dessa avdelningar ha en föreståndare, som skulle ansvara för deras respektive forskningsarbete och administration. För institutets gemensamma angelägenheter svarar en föreståndarnämnd under ledning av institutets prefekt, som tillika är professor i experimentell zoologi vid universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet.

Denna organisationsform visade sig vara mycket fördelaktig, och institutet expanderade snabbt. Stora investeringar gjordes av såväl Wenner-Grenska samfundet som statens naturvetenskapliga och medicinska forskningsråd, riksföreningen mot cancer samt utländska fonder. Livskraftiga arbetsgrupper av både svenska och utländska forskare byggdes upp kring avdelningsföreståndarna, och institutet kom snart att åtnjuta ett högt internationellt anseende. Den forskning och undervisning, som bedrivs vid institutet är av stor betydelse för bland annat undervisningsväsende och sjukvård, statliga forskningslaboratorier samt läkemedels- och livsmedelsindustrien. Att institutet härmed fyller en central funktion inom svensk vetenskap framgår bland annat därav att under de 20 första åren (1939—1959) av institutets existens 36 doktorsdisputationer ägt rum inom den naturvetenskapliga fakulteten. Detta är 8 % av samtliga naturvetenskapliga disputationer inom landet under samma tid. Dessutom har 9 mediciner studerande gjort sina avhandlingar vid institutet. 10 av institutets forskare har under samma tid blivit professorer och 24 har erhållit framstående

befattningar inom ovan angivna statliga eller enskilda verksamhetsområden.

I skrivelse till institutet av den 22 maj 1959 meddelade Wenner-Grenska samfundet, som dittills bestridit en avsevärd del av institutets driftbudget, att institutet ej längre kunde påräkna något stöd från samfundet. I detta läge hemställde dåvarande Stockholms högskolas styrelse hos Kungl. Maj:t i särskilda tilläggspetita av den 22 oktober 1959 att kostnader för arvoden och materiel som dittills bestridits med medel från Wenner-Grenska samfundet fortsättningsvis måtte bestridas från vederbörliga anslag till Stockholms universitet. Främst hemställdes härvid om en permanentning av avdelningsföreståndartjänsterna i form av laboraturer. I underdånig framställning av den 24 november 1959 tillstyrkte universitetskanslern i huvudsak högskolans äskanden och förordade bland annat omvandling av en biträdande lärartjänst till laboratur för föreståndarskap av cellfysiologiska avdelningen samt nyinrättandet av en laboratur i fysiologisk kemi för föreståndarskap av sistnämnda avdelning. Detta äskande föranledde ingen åtgärd från vederbörande departementschefs sida, som efterlyste en ytterligare överarbetning av universitetskanslerns förslag (Kungl. Maj:ts proposition nr 46 av den 12 februari 1960, sid. 20—23 och 25—29).

Ett överarbetat äskande för Wenner-Grens institut upptogs i Stockholms universitets petita för budgetåret 1961/62, och detta tillstyrktes ånyo av universitetskanslern i underdånig framställning av den 18 oktober 1960. I Kungl. Maj:ts proposition till 1961 års riksdag (bilaga 10 sid. 440) tillstyrkte departementschefen flertalet av kanslerns förslag avseende Wenner-Grens institut. Förslaget om inrättande av laboratorstjänster till två av avdelningarna avstyrktes emellertid med den motiveringen att ståndpunkt inte torde böra tagas »förrän ett slutligt förslag beträffande institutionens framtida organisation föreligger».

Efter det att 1961 års riksdag fattat beslut på grundval av departementschefens förslag kunde basorganisationen för institutet anses vara säkrad. För att undanröja det av departementschefen anförda hindret för inrättandet av laboratorstjänsterna utarbetades inom institutet ett slutligt förslag om institutionens framtida organisation, innebärande främst ett avskaffande av institutets direktion som dittills representerat donatorerna. Förslaget finnes upptaget i Stockholms universitets petita för budgetåret 1962/63. Wenner-Grens institut intager härmed en ställning helt motsvarande övriga institutioners inom universitetets matematisk-naturvetenskapliga fakultet. Den värdefulla och livskraftiga uppdelningen av institutet på 5 avdelningar har bibehållits. Laboratorstjänster för avdelningsföreståndarna upptogs ånyo i universitetets petita för budgetåret 1962/63. Äskandet i vad avsåg de två ovan nämnda tjänsterna ansågs besitta hög angelägenhetsgrad och tillstyrktes åter av universitetskanslern i hans underdåniga skrivelse av den 13 oktober 1961. Den sålunda av kanslern gjorda framställningen

föranledde emellertid ingen åtgärd från departementschefens sida, och frågan om inrättande av dessa laboratorstjänster finnes icke omnämnd i årets åttonde huvudtitel.

Denna utveckling ställer institutet i en synnerligen brydsam situation. Vid institutet arbetar nu ett 80-tal personer, och dess totala årliga driftbudget uppgår till cirka 1,5 miljon kronor. Avdelningarna motsvarar var och en till ställning och storlek ordinarie universitetsinstitutioner med självständig vetenskaplig inriktning och administration. Trots detta finnes för närvarande endast två ordinarie toppstjänster vid institutet (1 professor och 1 laboratur i utvecklingsfysiologi). Övriga föreståndare innehar nu endast tidsbegränsade arvodesbefattningar. Osäkerheten beträffande toppstjänsterna hotar att omintetgöra redan gjorda, stora investeringar i form av lägre befattningar, upplärd personal, anskaffad apparatur samt framför allt pågående utbildning av licentiander och doktorander. Dessutom påverkas möjligheterna att framdeles erhålla de in- och utländska anslag av kontinuerlig natur, vilka för närvarande utgör en betydande andel — över 50 % — i finansieringen av institutets verksamhet.

Särskilda svårigheter gör sig för närvarande gällande i fråga om avdelningarna för cellfysiologi och för fysiologisk kemi. Föreståndaren av den förra, docenten Tore Hultin, är nu innehavare av en arvodestjänst som biträdande lärare. Hans tidsbegränsade förordnande utgick redan i juni 1961 men förlängdes av Kungl. Maj:t genom särskild dispens enligt riksdagens beslut. Föreståndaren för avdelningen för fysiologisk kemi, docenten Lars Ernster, har sedan 1956 innehaft förordnande som e. o. docent. Detta ävenledes tidsbegränsade förordnande utgår definitivt i juni 1962. Båda dessa forskare har gjort banbrytande insatser inom sina områden. Såsom bland annat omvittnats i särskilda uttalanden från statens medicinska forskningsråd samt från riksföreningen mot cancer är deras verksamhet av stor betydelse inom cancerforskningen och inom forskningen rörande ämnesomsättningssjukdomar. Båda avdelningsföreståndarna bedriver en omfattande undervisning av både filosofie studerande, filosofie och medicine licentiander och doktorander samt utländska stipendiater. De är kompetenta att inneha tjänster som professorer eller laboratorer inom de discipliner det här gäller.

Det framstår således som angeläget att riksdagen nu fattar beslut i enlighet med universitetskanslerns ovan anförda förslag, att vid Wenner-Grens institut inrättas dels en laboratur i cellfysiologi, med indragande av nuvarande biträdande lärartjänsten, dels en laboratur i fysiologisk kemi. Det bör framhållas att avdelningen för fysiologisk kemi åren 1952—1956 haft en föreståndare i laborators ställning (G. Ehrensvärd), vars befattning dock varit personlig och upphört i och med hans utnämning till professor vid Lunds universitet. Det bör även framhållas att inrättandet av dessa laboratorstjänster kommer för statsverkets del endast att medföra ökade löne-

utgifter, då lokaler, materiel och personell basorganisation för tjänsterna redan finnes. Genom inrättandet av dessa laboratorstjänster skulle sålunda en välbehövlig stabilisering av institutets nuvarande vetenskapliga verksamhet med endast ringa merkostnader för statsverket kunna erhållas. Det bör slutligen erinras att organisationen av Wenner-Grens institut med dess fristående avdelningar med gemensam bas utgör en rationell och livskraftig organisationsform för modern naturvetenskaplig forskning. Med hänsyn till de erkända svårigheter som föreligger vid administrationen av stora vetenskapliga institutioner är det rimligt att denna för svensk forskning unika organisationsform förstärkes genom inrättandet av fasta topp-tjänster, vilkas innehav skulle vara förenat med vissa administrativa skyldigheter.

Med stöd av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta om inrättande vid Wenner-Grens institut vid Stockholms universitet, av en laboratorstjänst i cellfysiologi i stället för en biträdande lärartjänst, samt av en laboratorstjänst i fysiologisk kemi från och med den 1 juli 1962.

Stockholm den 25 januari 1962

Harry Wahrendorff

Gustav Boija

Elisabet Sjövall

Stina Gunne

Nr 325

Av herr Boija m.fl., angående de handikappades sysselsättningsproblem.

(Lika lydande med motion nr 215 i Första kammaren)

Stockholm den 25 januari 1962

Henning Carlsson

Olof Hammar

Gustav Boija

Brita Elmén

M. Berglund

C.- G. Enskog

John R. Andersson